

Trideset let Sodobnosti

V dobi hitrih menjav, kot je zagotovo naša, ne gre prezreti podatka, da revija, ki jo imate v rokah, stopa s pričujočo številko v svoj trideseti letnik. Ne gre, kajpak, za »starost«, ki bi že sama po sebi zbujala spoštovanje, pa vendar je trideset let nepretrgane kulturne in literarne navzočnosti že tradicija, ki se s svojimi najboljšimi rezultati zapisuje vsaj v kroniko, če že ne v kulturno zgodovino naroda.

In ko skušamo vrednost teh trideset let opredeliti s pojmom tradicija, imamo v mislih predvsem vztrajanje v delu, ki je zmerom bolj ali manj enako potrebno, čeprav se razlogi zanj neprestano spreminjajo. Tako se je dogajalo z Ljubljanskim zvonom, tako z Domom in svetom, ki sta prav tako vztrajala in zato morala skozi krize, lastne in družbene, ki so neizbežne na takšni poti.

Tudi teh zadnjih trideset let ni bilo mirnih, in tudi pisateljem tega obdobja, ki so našli pot v Sodobnost, mir, kakršenkoli že, skoraj nikoli ni bil navdih pisanju, ne mladim ne starejšim. Pogled nazaj, ki nas osvobaja sentimentalnih vezi, nam najbrž bolj kot sprotno doživljanje razkriva, kako težak in marsikdaj moten je bil čas, ki smo šli skozenj, morda tudi zato, ker smo bili zaradi zgodovine, ki nam je v letih 1941—1945 tako obvezujoče segla v roko, prepričani, da moramo v vse smeri, v čas in vase, zmerom videti jasno. Biti jasnovidci po dolžnosti in poklicu je bila muka, za katero najbrž nikoli ne bomo zares dognali, koliko smo jo nase priklicali sami, koliko so jo na naša ramena oprtali drugi. Trideset let Sodobnosti priča tudi o tem. Čeprav se včasih zdi, da so kulturna vprašanja, s katerimi se revija še posebej ukvarja, nekako zunaj ali vsaj na obrobju družbenih krčev, se pozneje vendarle pokaže, da je prav malo resnično pomembnega in živega šlo mimo pisateljevih oči, premisleka in čutenja. Dolgo se viharniška, revolucijska vizija družbe ni mogla sprijazniti (se bo sploh kdaj?) s pritlehnostjo prvih začetkov svoje lastne uresničitve in s primeri skrotovičene, tudi pohabljenosti rasti, kjer so bile zasajene vitke, sloke sadike . . . in potem nenadna, nezaceljiva razpoka v celovitosti socialistične ideje, ko je bilo treba zavreči, na kar si se dotlej opiral, in odkriti v sebi tisto, kar še nisi bil in si šele želel in moral to postati . . . in potem, dvajset let po osvoboditvi, spet nenadna nujnost priznati neke vrste egoizem (delovni, interesni, dohodkovnodelitveni, potrošni) kot resničnost tudi našega življenja, osebne in družbenega, resničnost, ki smo ji preprosto rekli potrošniška miselnost in jo verbalno napadali s približno enako srditostjo, kot se ji z užitkom prepuščali. Tudi to je z nenavadno silovitostjo zaposlovalo pisateljsko misel, skrb in občutja, morda celo bolj kot prelom ob ibeju in težka leta, ki so mu sledila. Kot da je v sedemdesetih letih šlo za nevarnost, ki smo jo sami priklicali, medtem ko nam je bila ona druga vsiljena, torej smo ob njej imeli možnost častne odločitve. Kajpak: z vsem se je ukvarjala vsa družba, politika in gospodarstvo še posebej, vendar so se kulturni sferi, kritiški misli in umetniški besedi, razkrivali številnejši, morda tudi drugačni vzroki in razlogi, kazale najrazličnejše, tudi drugačne posledice in so se pisatelji ob njih spraševali z neko posebno občutljivostjo, tudi z nervozo in nestrpnostjo, vsaj

o trojnem: o naši intimno človeški, o naši družbeni in o naši nacionalni podobi. Spraševali, o tem govori teh trideset let, z vso odgovornostjo. Spraševali in iskali odgovor tudi v tako imenovanih kriznih trenutkih, ko je bila splošna stiska v razvoju družbe le navidez samo stiska pišočih, ker so jo ti pač čutili, zvesti svoji naravi in svojemu delu, v drugačni povezanosti s časom in prihodnostjo.

Zakaj takšno razmišljanje prav ob tridesetletnici Sodobnosti?

Zato ker je bilo to odgovorno zapisovanje pomembnih stvari ena glavnih skrbi sodelavcev in uredništev in ker je pri Sodobnosti takšna skrb tudi ta trenutek ena poglobitnih. Hkrati pa vse kaže, da je človeška, narodna in družbena usoda (ne samo naša) presiromašna, da ne bi morali večkrat skoz podobne ali ponavljajoče se težave in nesporazume, zato bomo najbrž še kdaj ocenjevali svojo trenutnost z izkušnjo preteklosti. In tudi to je tradicija. Resna umetniška, kulturna in družbenopolitična revialna beseda, ki jo Sodobnost vsa ta leta, morda z različno srečo, skuša zapisovati, je in hoče ostati odgovorno, smiselno in potrebno dejanje, ki ga ni mogoče z ničemer drugim povsem nadomestiti. In vendar tudi danes niso redki očitki, da se revije — tudi Sodobnost — preveč ukvarjajo same s sabo, čeprav nam izkušnja kaže, da se v pomembnem obsegu posvečajo stvarem, ki so naše skupno življenje. Sicer pa je tudi ukvarjanje s »samim sabo«, tisto, kar se včasih zdi pisanje zaradi pisanja samega, nujno in smiselno, saj je nepretrgana prenova jezika in nekonvencionalno besedenje pisateljske izkušnje največkrat najtehtnejši razlog za navzočnost literature v družbi in v času. Tradicija pri literarni reviji torej ni samo vztrajanje, ni samo kontinuiteta, temveč tudi nezaostajanje, tudi zapisovanje tistega, kar v času, ko se dogaja, ni zmerom razvidno, pa je vendar dragoceno, večkrat prav v tej nerazvidnosti, ki je avtentično doživljanje, torej vredno, da ostane naš individualni in skupni izkustveni in emocionalni spomin.

Generacije pišočih prihajajo in odhajajo, prepleti med njimi so tudi konfliktni in zanikovalski, uredništva in uredniki se menjujejo in spreminjajo svoje koncepte celo v istem sestavu, vendar samo tako je prav, saj je samo neprestano prenavljajoča se kontinuiteta tista dragocena tradicija, ob katero je vredno zapisati besedo zaupanja.

Tudi zaupanja vase, torej v delo vseh, ki so sodelovali, ki sodelujejo in ki bodo sodelovali v Sodobnosti.

Urednik